

İSLÂM ve SANAT

Tartışmalı İlmî Toplantı

07 – 09 Kasım 2014

Akdeniz Ü. Hukuk Fakültesi Konferans Salonu

Kampüs - Antalya

İstanbul 2015

SELÇUKLU BAŞKENTİ KONYA'DA DİNÎ MİMARÎ “CAMÎ ve MESCİT”

Ali BORAN♦
Razan AYKAÇ♦
Şengül BAYAR♦

Giriş

Konya'nın tarihi M. Ö. 7000'lere kadar gitmektedir. Özellikle çevresindeki Çatalhöyük, Karahöyük'te yapılan kazılar da bunu doğrulamakta ve Neolitik-Cılalı Taş devrine ait eserlere rastlanılmaktadır. Şehrin ortasındaki Alâeddin Tepesi'nde M. Ö. 1000'lerden itibaren iskân başlamıştır. Konya bir müddet Frigler egemenliğine girmiş, M. Ö. VIII-VII. yy'da önemli bir Frig kenti olmuştur. Alâeddin Tepesi'ndeki kazılarda bol miktarda Frig Uygarlığına ait çanak-çömleğe rastlanmıştır. Friglerden sonra bir müddet de Lidya egemenliğine girmiş, daha sonra da Anadolu'nun büyük bir kısmı Bizans-Pers mücadelesine sahne olmuştur.

Roma çağındaki gelişmeler Konya'yı zamanın önemli şehri yapmıştır. Bu dönemde Konya, İconium adı ile Likdonya bölgenin önemli şehirlerinden biri olarak görülmüştür. Hıristiyanlık devrinde de önemli bir yere sahip olan Konya'yı çeşitli Hıristiyan kaynaklarında Havari Paulus'un ziyaret ettiği yazmaktadır. VII. yüzyılın ortalarından itibaren Anadolu'ya İslâm akınları başlamış ve Toros geçitlerinden İstanbul'a yönelen İslâm süvarileri Konya ve yöresine de sık sık akınlar yapmışlardır.

Türklerin Konya'yı fethi Malazgirt Zaferi'nden sonra gerçekleşmiştir. Konya'nın Selçuklunun başkenti olmasından sonra şehir daha da önem kazanmıştır. XIII. yüzyılda Konya dünyanın sayılı şehirlerinden biri haline gelmiş ve çevresindeki şehir ve ülkeleri de etkilemiştir. Bu

♦ Prof. Dr., Selçuk Ü. Sanat ve Tasarım Fakültesi Dekanı, aliboran@selcuk.edu.tr

♦ Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, razan.aykac@selcuk.edu.tr

♦ Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

zengin ilim ve sanat merkezinin oluşmasında Anadolu Selçuklu Sultanlarının önemli bir yeri vardır. I. Alâeddin Keykûbad (1220-1237) zamanı ilim, sanat ve mîmârî açıdan devletin klasik dönemini yaşadığı çağ olmuştur.¹ Anadolu Selçukluları Sultanları, ilim ve âlimlere büyük önem vermişlerdir. Medreselerde eğitim öğretim ücretsiz verilmiştir. Konya'daki ilim ve kültürel faaliyetlerde büyük katkı sağlayan âlimlerden bir kısmı Evhadeddin Kirmanî (1237), Sadreddin Konevî (1210-1274), Şems-i Tebrizî, Mevlânâ Celâleddin Rûmî (1207-1273), Sultan Veled'dir.

Alâeddin Keykûbad zamanında (1220-1237) Konya'ya, 1223'lerde Şeyh Şahabeddin-i Sühreverdi, Sultanü'l Ulema Bahaüddin Veled ve oğlu Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî gelmiştir. Sultan Alâeddin Keykûbad Mevlânâ ve ailesini şehir surlarının dışında atından inerek karşılamış ve sarayına davet etmiştir. İbni Bibi Alâeddin Keykûbad'ın şairlik, mimarlık, marangozluk, oymacılık, saraçlık ve ressamlıkta son derece mahir olduğundan bahsetmektedir. Sultan, ilim ve sanat adamlarına çok cömert davranmıştır. Bu dönem Selçuklu devletinin topraklarının en geniş ve en güçlü olduğu dönemi yaşamıştır.

Selçuklu başkentinde Sultan Alâeddin Keykûbad'ın yaptırdığı ticarî, dinî, askerî, sosyal ve sağlık kurumları ile Konya Ortaçağın en mürur şehirlerinden birisi haline gelmiştir. Başta Konyalı Kelük bin Abdullah olmak üzere Şamlı Muhammed usta, çini ustası Ahlâtlı Mengü Berti, Hocenli Mimar Yusuf bin Abdulgaffar, Alâeddin Külliyesi'nin mütevellî ve mimarı Ayaz gibi dönemin en ünlü mimar ve ustaları Konya'da çalışmışlardır. 1260'larda ise devletin yöneticisi olarak Celâleddin Kartay ve Sahip Ata Fahreddin Ali'nin vezirliğe getirilmesi Konya'nın önemli bir kültür şehri olmasına katkı sağlamıştır.² Selçukluların medeniyet tarihinde en dikkat çeken yönleri ve hizmetleri, ülkenin her tarafına cami, medrese, kütüphane, tıp mektebi, hastane, imâret, zâviye ve kervansaray gibi yapılarla imar edilmiştir.³

¹ A. Boran, "XIII Yüzyıl Selçuklu Başkenti Konya'da Sanat", II. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyet Sempozyumu, 4, Konya, 2013, s. 571-620; O. Aslanapa, "Anadolu Selçuklu Sanatı", I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildiriler I, Konya, 2001, s. 43 W.M. Ramsay, "Iconium", Encyclopedia Britannica, Cilt: XII, London, 1910, s. 60.

Y. Küçükdağ,- C. Arabacı, Selçuklular ve Konya, Konya, 1994, s.5-320.

² Boran, a.g.m., s. 571-620.

³ O. Turan, "Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti", Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 7, Sayı: A1, Ankara, 1965, s. 237; H. Özönder, Konya Vakıf Eserleri, Konya, 1985, s. 2-29.

Anadolu Selçuklu Devleti'ndeki bazı şehirler merkez görevi görek bu şehirlerde ticaret, sanayi ve dinî tesirlerin yanında kültür ve eğitimle ilgili tekkeler, zaviyeler ve medreseler inşa edilmişti.⁴ Selçuklu şehirlerinde yönetim merkezi olarak kullanılan iç kalede saray-ehmedek⁵ İç kale ve çevresinde ise Ulu Camii, ticarî ve ekonomik kurumlar, çarşı-pazar, imalathane, dinî kurumlar, öğretim kurumları, medreseler, dârü's-şifâlar gibi yapılar bulunmaktaydı.⁶ Sultan I. Kılıç Arslan'ın Türkiye Selçuklu Devleti'nin başkenti yaptığı Konya'nın, "Başkent-Pâyitaht" özelliği Karamanoğulları döneminde de devam ederek başkentliği 1096 yılından, Osmanlı yönetimine geçtiği 1468 yılına kadar devam etmiştir.⁷

Sultan I. Alâeddin Keykûbad döneminde kentte mîmârînin zirveye ulaştığı İbni Bibi'nin de "Sultan, Konya'nın kale ve surlarının yapılmasını sağlayarak büyük bir çalışma başlatmıştır" ifadesinden anlaşılmaktadır.⁸ Sultan Alâeddin ayrıca Beyşehir Gölü kenarında Kubadâbâd sarayını yaptırmıştır. Sultan Mesut döneminde yapımına başlanılan Alâeddin Camii de, Sultan Alâeddin Keykûbad (1220) zamanında tamamlanarak adını Sultandan alan Konya'nın ilk Ulu Camilerindendir.⁹

Kapalı kent modellerinden biri olan Konya, surlarla çevrili iç kalesi olan şehirlerarasında yer almaktadır. İç kalede yer alan Ulu Camii, Selçuklu Başkenti Konya'da yapılan önemli bir Selçuklu eseridir.

İslâm şehirlerinin genel özelliklerinden olan camii, pazar ve hamam şehir dokusu birçok yerde karşımıza çıkmaktadır. Camiler dinî görevlerin yerine getirildiği ve toplumsal ilişkilerin geliştirildiği temel dinî yapılarıdır. Camilerin yanında ise pazar yerleri, hanlar, hamamlar, tür-

⁴G. Goodwin, "Konya Monuments", *Encyclopaedia of İslâm*, Leiden, 1980, s. 254-256.

⁵M. Akok, "Konya'da Alâeddin Köşkü, Selçuk Saray ve Köşklere", *Türk Etnografya Dergisi*, Sayı: XI, Ankara, 1968, s. 47-73.

⁶O.C. Tuncer, "Anadolu Selçuklu Mimarisi ve Moğollar, Ankara, 1986; Ş. Uzluç, Konya'nın Selçukiler Zamanı Şehir Mimarisi, Konya, 1935; A. Yasa (Aktaş), "Konya'nın Anadolu Selçuklu Dönemi Fiziki Yapısı", VII. Millî Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri (II. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı-Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri), (Konya, 2 Nisan-2 Mayıs 1998), Konya, 1998, s.231-268.

⁷Y. Oğuzoğlu, "Başkent Olarak Konya", *Anadolu Selçuklu Şehirleri ve Uygarlığı Sempozyumu* (7-8 Ekim 2008), Konya, 2009, s. 59.

⁸İbn Bibi (El-Hüseyin B. Muhammed B. Ali El- Ca'feri Er-Rugadi), *El Evamirü'l-Ala'ye Fi'l- Umuril- Ala'ye* (Selçukname), C:1, (Çev. Mürsel Öztürk), Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser, Ankara, 1996, s. 12-15.

⁹İ.H. Konyalı, *Konya Tarihi, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları*, Konya, 2007, s. 218.

beler gibi yapılar yer almıştır. Bu şehir dokusu Konya şehrinde de görülmektedir.¹⁰ İslâm ülkelerinin ucunda olan ve bu sebeple gaza ülkesi sayılan Anadolu'da İslâmiyet, toplumun her kesiminde etkili olmuş ve bu sebeple Konya'da din ile ilgili teşkilat yapıları önem kazanmıştır (Resim 1). Dînî kurum olarak Cuma namazlarının kılındığı önemli ibadet mekânları olan camiler Selçuklu döneminde en güzel örnekleri ile yerini almıştır.¹¹

Altın çağını XII-XIV. yüzyılda yaşayan Konya'da sanat bakımından yüksek ehemmiyete sahip yapılardan olan camiler ve türbeler o dönemin en güzel ve başta gelen örnekleri arasındadır.¹²

Bu bildirimizde; ilmin ve yönetimin bir araya gelerek harmanlandığı Selçuklular döneminde zirveye ulaşan ve Osmanlı dönemine de temel oluşturan dinî mîmârînin başyapıtları cami ve mescitlerden bahsedilecektir

Selçuklu Dönemi Ulu Cami, Alâeddin Camii ile başlayıp Selçuklu dinî mîmârîsinde öncelikli olarak, devrin dış kale surları dışında yer alan üç külliyyeden (Mevlânâ Külliyesi, Sadreddin Konevî Külliyesi ve de Sahip Ata Külliyesi) dış kale içerisindeki İplikçi Külliyesi'nden ve Selçuklu Dönemi Mescitlerinden olan; Abdülaziz Mescidi (1253), Abdülmü'min (Megârîbe) Mescidi (1275), Aksinne Mescidi (XIII. YY.), Başarabey (Fehuniye) Mescidi (1219), Beyhekim Mescidi (XIII. YY II. yarısı), Bulgur Dede Mescidi (XIII. YY.), Cemal Ali Dede (Turut) Mescidi (XIII. YY.), Erdemşah Mescidi (Kale-i Cerp, Server Ağa) (1220), Halka Beğüş Mescidi (XIII. YY), Hoca Ahmet Fakih Mescidi (1221), Hoca Hasan Mescidi (XIII. YY), Karaarslan Mescidi (XIII. YY.), Karatay Mescidi (1248), Sakahane (Hızır İlyas) Mescidi (1248), Sırçalı Mescid (1275), Şeker Furuş Mescidi (1220), Tahir İle Zühre Mescidi (XIII. YY), Taş Mescid (1215), Tercüman Mescidi (XIII. YY), Zenburi Mescidi (XIII. YY) ve Zevle Sultan Mescidi (1219-1227) çalışma konumuzu oluşturmaktadır.

CAMİLER

Alâeddin (Ulu- İç Kale) Camii (1155-1220)

İç Kale'nin kuzeydoğu tarafında bulunan Alâeddin Camii bir kaç yapı evresine sahiptir. Camiin doğusundaki mihrap duvarına paralel yedi sütunlu mekânın en eski bölüm olduğu ve I. Mesut zamanında

¹⁰ Ö. Ergenç, Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkı XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, Ankara, 1995, s. 48.

¹¹ T. Baykara, Türkiye Selçukluları Devrinde Konya, Konya, 1998, s. 64.

¹² F. Sarre, Konya Köşkü, (Çev: Şahabeddin Uzluğ), Ankara, 1989, s. 1.

(1116-1155) yaptırıldığı minberdeki 550 (1155) tarihli kitabeden anlaşıl-
maktadır. II. Kılıç Arslan (1155-1192) zamanında Cami ve minberin ta-
mamlandığı tahmin edilmektedir (Resim 2-3). Ortadaki mihrap önü
kubbeli bölüm ile bunun batısındaki çok bölümlü kısmına I. İzzettin
Keykavus zamanında (1211-1219) başlanıldığı ve ölümü ile yarım kalan
inşaatin I. Alâeddin Keykûbad (1219-1237)'in emriyle tamamlandığı kita-
bedeki mimar ve mütevellisinin aynı yerde bulunmasından anlaşılma-
ktadır. I. Alâeddin Keykubat döneminde ve 1220 yılında son şeklini alan
camiin inşaatinı idare eden Atabek Ayaz, mimarı ise Muhammed b.
Havlân el-Dımışkı'dir.¹³

Camiye ait toplam yirmi iki adet kitabe bulunmaktadır. Bunlar-
dan sadece bânî, mimar ve inşa kitabelerine yer verilmiştir. Alâeddin
Cami'nin kuzeyindeki avlunun cephesi en görkemli bölüm halinde dü-
zenlenmiştir. Cephede üç adet taç kapı bulunmaktadır. Batıdaki taç
kapı, kütsel olarak dışarı düzgün kesme taş malzemeye yapılmıştır.
Dışa taşıntılı taç kapı, eyvan türü bir özellik göstermektedir. Cephesi,
ortaya yakın bir yerinde yer alan asıl taç kapıya yedi basamaklı merdi-
venle çıkılmaktadır. Eyvan türü olarak niteleyebileceğimiz taç kapı, iki
yandan sütuncelerle sınırlandırılmış, üstten sivri kemerli bir girinti
oluşturmaktadır. Cephenin doğu ucundaki üçüncü taç kapı ise, iki bö-
lümlü bir düzenleme göstermektedir. Alttaki giriş kapısı, dıştan düz,
bunu takiben yüzeysel iki sıra mukarnaslı bordürlerle çerçeveslenmiştir.

881 / 1476-77 tarihli Konya Evkâf Defteri'nden Alâeddin Camii'nin
Konya ile civarındaki köy ve kasabalarda bulunan vakıfları tespit edil-
miştir. Alâeddin Camii'nin 1685-1687 yıllarında yapılan onarımında
doğu bölümü yenilenmiştir. Cami XIX. yüzyılın sonlarında hazırlanan
II. Abdülhamit Albümünde harabe görünmektedir. O dönemde Konya
Valisi olan Sururi Paşa 1889'da camiye tamir ettirmiştir. I. ve II. Dünya
Savaşı sırasında cami ibadete kapatılmıştır. 1944 yılında Millî Eğitim Ba-
kanlığı'na, 1952 yılında da Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredilerek
ibadete açılmıştır. 1980-1995 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü
ve DSİ tarafından camiin zemini güçlendirilmiştir.¹⁴ 2014 yılında camiin

¹³ Boran, a.g.m., s. 571- 620; S. Eyice, "Alaaddin Cami", DİA, Cilt: II, İstanbul, 1988, s. 324-327.

¹⁴ Boran, a.g.m., s. 571-620; H. Karpuz. "Konya Alâeddin Cami ve Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nda Alman Kararlar ve Neticeleri", 13. Vakıf Haftası Kitabı, Ankara, 1996, s. 219-235; Z. Bayburtluoğlu, Anadolu Selçuklu Dönemi Sanatçıları, Erzurum, 1988, s. 10-250. ; Bayburtluoğlu, Z., "Konya Alâeddin Cami'nin Tanımı, İnşasında Çalışan Ustalar ve Türk Sanatı Bakımından

restorasyonu tekrar başlamıştır.¹⁵ Alâeddin Camii'nin ilk yapım evresi, doğuda derinlemesine yedi sahindan oluşmakta iken, ortadaki kubbeli ve batı kanadı 1219-1220 yıllarında eklenerek bugünkü halini almıştır. İnşaatı idare eden Atabek Ayaz, mimarı ise Muhammed bin Havlan el-Dımişki'dir. Camiin aslî halinde üst örtüsü düz toprak damdır. Avluda on kenarlı türbe II. Kılıç Arslan tarafından yaptırılmıştır. Yarım türbe ise Selçukluların son zamanında inşa edilmiş olmalıdır. Eserde tuğla, taş ve devşirme malzeme kullanılmıştır. Camiin son cemaat yeri, yapının ilk kurulduğu bölümde dokuz ahşap sütunun taşıdığı, üzeri eğimli bir çatı ile örtülü kısımda yer almaktadır. Son tamir esnasında cepheleri yenilenmiştir. Alâeddin Camii'nin kuzeyindeki avlunun cephesi en görkemli bölüm halinde düzenlenmiştir. Cephede üç adet taçkapı bulunmaktadır. Batıdaki taçkapı, kütesel olarak dışarı düzgün kesme taş malzemeyle yapılmıştır. Dışa taşıntılı taçkapı, eyvan türü bir özellik göstermektedir (Resim 4-5). Cepheden sivri kemerli beşik tonozlu girintinin ortasında asıl kapı açıklığı yer almaktadır.¹⁶

İç mekân düzgün bir plana sahip değildir. Ortada mihrap önu kubbeli bölüm ile iki yanda kible duvarına paralel uzanan sahinların üzerini sivri kemerin taşıdığı düz dam örtmektedir. Sivri kemerlerde tuğla malzeme kullanılmıştır. (Resim 6-7) Doğu kanadın devşirme sütunlar üzerine tuğla malzemedden sivri kemerler oluşturmaktadır. Sütunlar farklı biçimde olup, silindirik düz gövdeli, kalın başlıklı, silindirik düz gövdeli, iyon başlıklı ve dor başlıklara sahiptirler. Orta bölümde tuğla, sadece geçiş ve kubbede kullanılmış, yüzeyler ise sonradan çini ile kaplanmıştır. Bu bölümdeki sütunlar da farklı şekilde, silindirik, yassı olup payelere yer verilmiştir. Ortadaki mihrapönü kubbesine geçişi sağlayan üçgenlerin çinili olması, kubbenin de orijinalde çini ile kaplı olduğunu kanıtlamaktadır. Kubbeye geçişler tuğla malzeme ile yapılmış ve üzeri çini ile kaplanmıştır. Kubbenin içi günümüzde kalem işi ile süslenmiş, ortadaki sekiz kollu yıldızdan gelişen çiçek motifleri görülmektedir. Mihrabın sağında yer alan minber, orta boy minberler grubu içinde yer almakta ve abanoz ağacından hakiki künde-kârı tekniğiyle yapılmıştır (Resim 8). Kapı kısmı dikdörtgen çerçeveli, köşelerden sütun-celerle sınırlandırılmış dilimli kemerlidir. Kapı kanatları ise bulunmamaktadır.

Önemi", 13. Vakıf Haftası Kitabı, Ankara, 1996, s. 111-124; Z. Sönmez, Başlangıcından 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk İslâm Mimarisinde Sanatçılar, Ankara, 1989, s.2-490.; O. Aslanapa, Turkish Art and Architecture, Ankara, 2004, s.107.

¹⁵ Boran, a.g.m., s. 571-620.

¹⁶ O. Aslanapa, Turkish Art and Architecture, Ankara, 2004, s. 107.

Sahip Ata Camii

Meram İlçesi, Furkandede mahallesi, Sahip Ata sokaktadır. Külliye, cami, hangah, türbe ve hamamdan oluşmaktadır. Cami, I. İzzettin Keykavus'un veziri Sahip Ata Fahreddin Ali 656 / 1258 yılında Mimar Kelük bin Abdullah'a yaptırmıştır. Cami XIX. yüzyılın sonlarına doğru yanmıştır. Girişteki anıtsal taç kapısı taş tuğla ve çini mozaikle inşa edilmiştir. Asli halinde taç kapı çift şerefeli olarak tasarlanmıştır. Taç kapının büyük kemeri ile alttaki küçük kemer uyumludur ve yanlarda birer sebil bulunmaktadır. (Resim 9-10). Cami in ilk inşasında taç kapıya kadar geldiği yapılan sondaj kazılarında anlaşılmıştır. Harim mekânı mihrapa dik beş sahınlı, ahşap direkli ve ahşap tavanlı camilerin Anadolu'daki ilk örneğidir. Ahşap tavanın ortasında şemse motifi yer almaktadır. Ahşap direklerle, mihrap duvarına dik beş sahına ayrılmıştır. Ayaklar bağdadi kemerlerle birbirine bağlanmıştır; Üst örtü tavanlıdır ve ortasında bir şemse göbek vardır. Harimin kuzeyinde ahşap bir mahfil bulunmaktadır. Kible duvarının ortasında, giriş eksenindeki yarım dikdörtgen planlıdır. Selçuklu dönemi çini mozaik mihrap örneklerinin en önemlilerinden biridir¹⁷ (Resim 11).

Sahip Ata Camii, içerisi daha sadeyken avluya girişteki taç kapısı, iki tarafındaki minareleri ve özel detayları ile dikkate değer örnekler arasındadır.¹⁸ Önceden taç kapının iki tarafında da minare mevcut iken günümüzde sadece sağ taraftaki minaresi kalmıştır. Yapının inşa ve usta kitabesi yer alan taç kapı, ihtişami ile karşılaşmaktadır. Camide mihrap ve taç kapı orijinal olarak günümüze ulaşmıştır. Camii günümüzde dört sıra üçer ahşap direk mihrapa dik olarak beş sahına ayrılmıştır. Yapının taç kapısı sivri kemerli ve mukarnas kavsarası ile yivli çinili minareleri, mihrabiyeleri, kabara ve sütunceleri ile bitkisel ve geometrik süslemeli olarak sonsuzluğun simgesi taç kapıların en güzel örnekleri arasında yer almaktadır. Cami in minaresindeki sırlı tuğlalar da dikkat çekmektedir.¹⁹ Yapının cephelerinde ahşap hatıllar ve dikdörtgen formlu ahşap pencereler bulunmaktadır.²⁰ Minber ve mahfil bölümleri sonraki dönemlerde yenilenmiştir.

¹⁷ Boran, a.g.m., s. 571-620; H. Karamağaralı, "Sahip Ata Camii'nin Restitüsyonu Hakkında Bir Deneme", Rölöve ve Restorasyon Dergisi, Sayı: 3, 1982, s. 49-52, M. Akok, "Konya'da Sahip Ata Hanikâh, Camii'nin Rölöve ve Mimarisi", Türk Arkeoloji Dergisi, Sayı: XIX/2, Ankara, 1970. s. 5-22, Kolas, a.g.e., s. 55.

¹⁸ Sarre, a.g.e., s. 68.

¹⁹ Boran, a.g.m., s. 571-620.

²⁰ Bakırer, a.g.e., s. 173.

Mevlânâ Türbesi

Alâeddin Keykubat zamanında (1220-1237), surların dışında, Sultana ait bir gül bahçesinin Mevlânâ'nın babası Sultan'ü-l Ulema Bahâeddin Muhammed'e bağışlanmıştır. Mevlânâ Celaeddin-i Rûmî, 30 Ağustos 1207 tarihinde Horasan'nın Belh şehrinde doğmuştur. Mevlânâ, Mevlevî tarikatının kurucusu ve piridir²¹. Yedi yüz yılı aşkın süreden beri dervişin damağına tat; aşıkın derdine ilaç; ariflere Sertaç; hattatlara meşk; resamlara renk; musik-i şinaslara ilham; daha nicelerine daha nice şevk, zevk ve destur veren²² Mevlânâ Hazretlerinin 1273 yılında vefatıyla Selçuklu Sarayı'nın Gül Bahçesi'ne defnedilerek Mevlânâ Külliyesi'nin ilk temelleri atılmıştır. Alâeddin Keykubat zamanında (1220-1237), surların dışında, Sultana ait bir gül bahçesinin Mevlânâ'nın babası Sultan'ü-l Ulema Bahâeddin Muhammed'e bağışlanmıştır. Bahâeddin Muhammed'in 1231 de vefatının ardından buraya defnedilmiştir. 17 Aralık 1273 Hz. Mevlânâ'nın ölümünün ardından Anadolu Selçuklu veziri Pervane Muiniddin Süleyman, Gürcü Hatun, Emir Alameddin Kayser ve Sultan Veled tarafından türbenin Tebrizli Mimar Bedreddin'e yaptırıldığı sanılmaktadır. Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey 1397 de bugünkü dilimli kubbeyi yaptırmıştır. İlk türbenin kare planlı ve baldeken tarzda ve kubbeli olduğu sanılmaktadır²³. Selçuklu döneminde yapımına başlanılan külliyenin Mescid bölümü Osmanlı döneminde yaptırılmıştır. Buradaki Mescid de kare planlı kubbe ile örtülüdür (Resim 12). Bu da bizlere halen Selçuklu dönemi Mescidlerinin mîmârî planının bu dönemde de devam ettirildiğini göstermektedir.²⁴

Sadreddin Konevî Camii ve Türbesi

Yedi asır önce Anadolu'nun başkenti Konya'da yanan bir ilim ve irfan meş'alesi olan Şeyh Sadreddin-i Konevî'nin cami kapısı üzerindeki kitabesinden²⁵ öğrendiğimize göre adı Mehmet, babasınınki İshak'tır. Şeyh, dedesinin adını almıştır. Bir zamanlar mamure halinde olan türbe ve cami yanında bir de kendisinin ve devrinin ünlü eserlerinden oluşan zengin ve çok kıymetli kütüphanesi, İslâm âleminin ilim çevrelerince de

²¹ Kolas, a.g.e., s. 23-24.

²² H. Özönder, Konya Velileri, Konya, 1990, s. 33.

²³ H. Karamagaralı, "Mevlânâ'nın Türbesi", Türk Etnografya Dergisi, S. VII-VIII, 1965, s. 38-42; F. Soyman, İ. Tongur İ, Konya Eski Eserler Kılavuzu, Konya, 1944, s.5-200.

²⁴ Küçükdağ, Y. Erdemir, B. Şahin, Karatay (Tarih-Kültür-Sanat), Konya, 2012, s. 114.

²⁵ Clement Huart, Mevlevîler Beldesi Konya, (Çev: Nezih Uzel), İstanbul, 1978, s. 111.

tanınmıştır. Camiin kapısındaki kitabesi üzerindeki ikinci kitabede Camii ve türbesi Sultan II. Abdülhamid zamanında, Konya Valisi Mehmet Ferid Paşa (1899) tarafından imar ve ihya olmuştur.²⁶ Sadreddin Konevî, İslâm ölçülerine bağlı olan yüce bir şahsiyettir. Vasiyetnamesinde “kabrimin üzerine hiçbir mamure ve örtü yapmayınız. Yalnız izimin kaybolmaması için sağlam bir taş dikipiniz” demiştir. Konevî, zengin vakif geliriyle uzun yıllar boyunca gelen misafirlerine, gerekse ilim, irfan taliplerine kucak açmıştır. Şeyh Sadreddin Konevî, 673 /1274 Muharrem ayının 16. Pazar günü Rabbine kavuşmuştur.²⁷

1274 yılında Sadreddin Konevî tarafından yaptırılan eser, camii, türbe, zaviye ve haziresi ile kütüphaneden oluşmaktadır. Camii tek kubbeli iken sonraki onarımlarda ahşap tavana dönüştürülmüştür (Resim 13). Kare planlı türbenin üzeri açık iken sonradan konik bir kasnakla ahşap külahla kapatılmıştır. Camii dikdörtgen planlı ve kırma çatı ile kapatılmıştır. Yapının kuzeybatısında tek şerefeli minaresi Osmanlı döneminde eklenmiştir. Giriş kapısı üzerinde kitabeleri bulunan yapının güneyinde ahşap merdivenle çıkılan kütüphane bölümleri yer alır. Batı tarafta avluya çıkan bir kapı ve ortada havuz yer almaktadır. Doğu bölümden ise camiye girilmektedir. Harim sade olmakla beraber yenilen minber ve mahfil bölümleri Geç dönem etkisi açıkça görülmektedir (Resim 14-15). Çini süslemeli kible duvarı ortasındaki mihrabında ise bitkisel ve geometrik süslemeli olup, çerçevesi çıkıntı yapmaktadır.²⁸ Bu Camii de Selçuklu dönemi çini sanatını ve ahşap süslemeleri ve Osmanlı dönemi taş ve tuğla minaresi özgün örnekler arasındadır.²⁹ (Resim 16). Özellikle camiin ahşap işçilikli pencere kanatları İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde sergilenmektedir.

İplikçi Camii

Konya il merkezinde Mevlânâ Caddesi üzerinde yer alır. Camiye ait iki yenileme kitabesi bulunmaktadır. İlk inşası ile ilgili bir kitabe günümüze ulaşamamıştır. Konya'da ilk yapılan Selçuklu eserleri arasında olduğu kabul edilmektedir. Yapının 598 / 1201 den önce Tebriz'li Ebül Fazl Abdülcebbar'ın yaptırdığı ve giriş kapısı üzerindeki kitabeye göre 733 / 1333 yılında genişletilerek onarıldığı anlaşılmaktadır. 1431 tarihli

²⁶ Özönder, a.g.e., s. 97-98

²⁷ Kolas, a.g.e., s. 19

²⁸ Bakırer, a.g.e., s. 182; Doğan (Şaman), N., “Konya Sadreddin Konevî Camii, Mihrap Süslemesi”, Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar Güner İnal'a Armağan, Ankara, 1993, s.433-456.

²⁹ Kolas, a.g.e., s. 55.

vakfiyeye göre yapının yandığı için 1584 de yeniden onarılmıştır. Yapının günümüzdeki plan şeması Turgutoğlu Ebu'l- fazl Ahmet Beyin onarımından kalmadır (Resim: 17-18). 1939'da yapılan onarımlarda da arkasında yer alan Altunapa medresesine ait kalıntılara rastlanılmıştır.³⁰ Ayrıca Hz. Mevlânâ ve babasının bu külliyenin medresesinde ders vermişlerdir.³¹

Camiin planına baktığımız zaman enine dikdörtgen planlı olan harim, mihraba paralel olarak üç sahnıdır. Mihrap yönündeki sahn geniş tutularak üst örtüsü beşik tonozla örtülürken diğer bölümler çapraz tonoz ile kapatılmıştır (Resim 19). Yapıda taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır. Günümüzdeki mihrabın sonradan eklendiğini mihrabın altında yer alan Selçuklu dönemi mihrabının çini kalıntılarında anılmaktayız. Günümüzdeki mihrap mermerden yapılmıştır.³²

Eşrefoğlu Camii

Anadolu Selçuklularının ahşap direkler üzerine düz çatılı ve zengin süslemeli ahşap camileri de dikkat çeken örnekleri arasındadır. Bu camiler renkli kalem işleri, mozaik çinili mihraplar, ahşap işçilikli süslemeleri ile ayrı bir öneme sahiptirler. Anadolu'nun ahşap direkli camilerinin öncüsü olan Beyşehir'deki Eşrefoğlu Camii de 1299 yılında tamamlanmıştır.³³ Kible duvarı ortasında yer alan mihrabının, geometrik ve bitkisel süslemeli kompozisyonlarla tasarlanmış çini mozaikten muhteşem bir işçiliği vardır.³⁴ Selçuklu ve Beylikler döneminin en güzel eserleri arasında yer alan Eşrefoğlu Cami'nin, H. 557/ M. 1162 yılında Sultan Sencer tarafından yaptırılmış³⁵, H. 667/M. 1268 yılında Eşrefoğlu Seyfeddin Süleyman Bey tarafından da tamir ettirildiği belirtilirken³⁶, bazı kaynaklarda da 1296-1299 yılında Eşrefoğlu Seyfeddin Süleyman

³⁰ Boran, a.g.e., s. 571-620; a.mlf. "Meram'daki Camii ve Mescidler", Yeşilin ve Medeniyetin Köprüsü Meram, C:I, Konya, 2014,s. 252;H. Karamağaralı, "Konya'da İplikçi Camii'nin Aslı Hali ve Ehemmiyeti", Sanatta Anadolu Asya İlişkileri Beyhan Karamağaralı 'ya Armağan, Ankara, 2006, s. 277-296.

³¹ Kolas, a.g.e., s. 54.

³² A. Boran, "Meram'daki Camii ve Mescidler", Yeşilin ve Medeniyetin Köprüsü Meram Kitabı, C:I, Konya, 2014, s. 256.

³³ Aslanapa, a.g.m., s. 46.

³⁴ Bakırer, a.g.e., s. 201-202.

³⁵ A. Çaycı, Eşrefoğlu Beyliğinin Mimari Eserleri, Ankara, 2008, s.10-170.

³⁶ Y. Akyurt, "Beyşehri Kitabeleri ve Eşrefoğlu Camii ve Türbesi", Türk Tarih Arkeolojya ve Etnografya Dergisi, Sayı:IV, İstanbul, 1940, s. 103.

Bey'in yaptırdığından bahsedilir.³⁷ Tek şerefeli 87 basamaklı minaresinin kırmızı, beyaz ve gri renkli taşlarla oluşturulmuş pabuç ve tuğla örgülü gövde, şerefe ve petek bölümüyle ince bir zarafetle âlemle son bulmaktadır.³⁸

MESCİDLER

Selçuklu Mescidleri tek kubbeli olarak dikkat çekerken, çoğunun önünde düz çatılı veya tonozlu giriş yerleri bulunmakta olup bunlar XIV. yüzyılda camilerde görmeye başlayacağımız son cemaat yerlerinin öncüleri olmuştur. Konya'da Taş Mescid ve Sırçalı Mescid bunların en karakteristik örnekleri olarak gösterilir. Ayrıca kubbeye geçiş problemleri de ele alınarak, son cemaat yeri ile tek kubbeli ilk Osmanlı dönemi camilerinin başlangıcını hazırlamıştır.³⁹

Öncelikle yapım tarihlerine baktığımızda Konya'daki Selçuklu dönemi Mescidlerinden; Abdülaziz Mescidi (1253), Abdülmü'min (Meğaribe) Mescidi (1275), Aksinne Mescidi (XIII. Yy.), Başarabey (Ferhuniye) Mescidi (1219), Beyhekim Mescidi (XIII. Yy 2. Yarısı), Bulgur Dede Mescidi (XIII. Yy.), Cemal Ali Dede (Turut) Mescidi (XIII. Yy.), Erdemşah Mescidi (Kale-i Cerp, Server Ağa) (1220), Halka Beğüş Mescidi (XIII. Yy.), Hoca Ahmet Fakih Mescidi (1221), Hoca Hasan Mescidi (XIII. Yy.), Karaarslan Mescidi (XIII. Yy.), Karatay Mescidi (1248), Sakahane (Hızır İlyas) Mescidi (1248), Sırçalı Mescid (1275), Şeker Furuş Mescidi (1220), Tahir İle Zühre Mescidi (XIII. Yy.), Taş Mescid (1215), Tercüman Mescidi (XIII. Yy.), Zenburi Mescidi (XIII. Yy.) ve Zevle Sultan Mescidi (1219-1227) tarihlidir.

Yapıların öncelikle plan ve mîmârîsi

Abdülaziz Mescidi: Kare planlı, tek kubbeli olup kubbeye geçiş tromplarla sağlanmaktadır. Batıda mahfil katı bulunmaktadır. Mescidin girişi batıdan sağlanmakta ve her cephede üstte sivri ve yuvarlak kemerli pencere açıklıkları bulunmaktadır. Giriş bölümüne sonradan kapatılarak rüzgârlık bölümü eklenmiştir. Girişin güneyine doğru altta kare formu üstte ise sivri kemerli küçük penceresi bulunmaktadır. Sonradan

³⁷ İ.H. Konyalı, Abideleri ve Kitabeleriyle Beyşehir Tarihi, Erzurum, 1991, s. 223-226.

³⁸ İ. Efe, Eşrefoğlu Camii ve Külliyesi, Beyşehir, 2013, s. 65.

³⁹ Aslanapa, a.g.m., s. 46.

boyanan yapının güney cephesinde payandası bulunmaktadır ki sonradan eklenen bölümler arasındadır. Tuğla kubbe ise onarım esnasında kurşunla kaplanmıştır.

Abdülmü'min (Megaribe) Mescidi: Dikdörtgen planlı olup harim bölümü kubbe ile kapatılarak sonraki dönemlerde kubbe kurşunla kaplanmıştır. Kubbe de farklı olarak tuğla basamaklar yer almaktadır. Zemin kot seviyesi altında kalan Mescidin girişi sundurma ile cephe boyunca sonradan kapatılmıştır. Cephelerde küçük hafif sivri kemerli dilimli pencereler bulunmakla beraber yapının giriş bölümü doğudan sağlanmaktadır. *Aksinne Mescidi*, dikdörtgen planlı yapı kare planlı ve tek kubbeli harim bölümü ile son cemaat mahallinden oluşmaktadır. Kubbeye geçiş tromplarla sağlanarak kubbe sonradan kurşun ile kaplanmıştır. Yapının batısındaki giriş bölümü, kuzey-güney yönünde uzanan son cemaat mahalli ile kapatılmıştır. Son cemaat bölümü ahşap direklerle iki bölüme ayrılmıştır. Son cemaat mahallinin üzeri içten düz dıştan kırma çatı ile kapatılmıştır. Yapının bahçesinde üzerinde taş olan betonarme bir lahit bulunduğu ve üzerinde Aksinne Dede isminde birinin medfun olduğu belirtilmektedir.⁴⁰

Başarabey (Ferhuniye) Mescidi: Ahurbeyi Zeynüddin Beşare tarafından yapılmıştır. Mescid, kare planlı ve üzeri kubbe ile örtülü harim bölümü ile son cemaat mahallinden oluşmaktadır. Mescidin son cemaat mahalli kapalı olup son cemaat mahallinin doğu bölümü sonradan kapatılarak ayrı bir bölüm haline getirilmiştir. Yapı cephelerinde dikdörtgen formlu pencereler ile giriş cephesinde yer alan dikdörtgen formlu yuvarlak kemerli pencereler ile aydınlatılmıştır. Giriş kapısı kuzeyde bulunan yapının son cemaat mahallinin önceden tonozla kapatıldığı bilinmektedir.⁴¹

Beyhekim Mescidi: Nahcivanlı Tabip Ekmelüddin Beyhekim⁴² tarafından yaptırılmıştır. Mescid, kare planlı ve üzeri kubbe ile örtülü harim bölümü ile son cemaat bölümünden oluşmaktadır. Girişte son cemaat mahalli bulunmaktadır. Son cemaat bölümü üç bölüme ayrılmaktadır. Bu bölümün sağ tarafındaki odada Beyhekim'in Türbesi bulunmaktadır.⁴³ Kubbeye daha sonradan pencereler açılmıştır. Yapının girişinin üzeri sundurma ile kapatılmıştır (Resim. 20).

⁴⁰ Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya İl Merkezi Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri, Konya, 2010, s. 65.

⁴¹ Konya Büyükşehir Belediyesi, a.g.e., s. 87.

⁴² Konya Büyükşehir Belediyesi, a.g.e., s. 90.

⁴³ Y. Önge, "Konya'da Beyhekim Mescidi", *Önasya*, Sayı: 3/29, 1968, s. 10-11.

Bulgur Dede Mescidi: Farklı mîmârîsi ile dikkat çekmektedir. Mescid, kare planlı ve üzeri kubbe ile örtülü harim bölümü ile yan tarafında tonoz örtülü türbe bölümü, son cemaat mahalli ve zaviye bölümlerinden oluşmaktadır. Kuzeyde iki taş sütuna oturan eyvan yer almaktadır fakat sonraki dönemlerde üzeri betonarme malzeme ile örtülmüştür. Mescide taş merdivenlerle çıkılmaktadır. Yapı girişi basık kemerli olarak tasarlanmıştır, pencereler ise altta dikdörtgen, üstte dikdörtgen form içerisinde sivri kemerli pencerelerdir.

Cemal Ali Dede (Turut) Mescidi: Mescid, kare planlı ve üzeri kubbe ile örtülü harim bölümü ile yan tarafında ise türbe bölümü, tekke, mektep ve hamamdan oluşan külliye içerisinde yer almaktadır. Mescid bölümü kubbe ile örtülerek kubbeye tromplarla geçiş sağlanmıştır. Yan taraftaki türbe ise dikdörtgen planlı tonozla örtülüdür. Türbe girişi ise eyvan tarzında düzenlenmiştir. İçerisinde ise yedi adet sanduka bulunmaktadır. Mescidin girişi sonradan rüzgârlık bölümü kapatılmıştır.

Erdemşah Mescidi: Hacı İsmail Oğlu Şemseddin Erdemşah tarafından yapılan Mescidi, kare planlı ve üzeri kubbe ile örtülü harim bölümünden oluşmaktadır. Kubbeye tromplarla geçiş sağlanmakta ayrıca kubbe sonradan kurşunla kaplanmıştır. Mescidin hafif sivri kemerli küçük ve tepe pencereleri bulunmaktadır. Kuzeyde bulunan girişi sivri kemerli olarak tasarlanırken yanlardaki iki pencere de sivri kemerlidir. Bu giriş bölümü sonradan sundurma ile kapatılmıştır. Mescid zamanla yolun kot seviyesi altında kalmıştır.

Halka Beğüş Mescidi: Bu mescid, kare planlı ve tek kubbe ile örtülmüştür. Kubbeye geçişte Türk üçgenleri kullanılmıştır. Mescidin zemin katında cenazelik bölümü de bulunmaktadır ki Mescidin türbe olarak da kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca kubbedeki çıkıntılar dikkat çekmektedir. Yapıyı kubbe başlangıç yerlerindeki pencereler ile dikdörtgen formlu küçük penceresi aydınlatmaktadır.

Hoca Ahmet Fakih Mescidi: Türbe, çeşme, sebil ve bazı mekânlardan oluşan ayrıca haziresi bulunan külliye içerisinde yer almaktadır. Mescid dikdörtgen planlıdır üzeri sonradan kırma çatı ile kapatılmıştır. Yan tarafında kare planlı tek kubbeli olan Hoca Ahmet Fakih'in sandukasının bulunan türbe yer almaktadır. Yapıyı cephelerde yer alan çok sayıda dikdörtgen formlu pencereler aydınlatmaktadır. Yapının avlusuna giriş bölümündeki duvarda devşirme malzemeler ile

çeşme bulunmaktadır. Mescidin kuzeyinde dört ahşap desteğin taşıdığı sonradan eklenen son cemaat mahalli bulunmaktadır.⁴⁴

Hoca Hasan Mescidi: Kare planlı ve tek kubbe ile örtülüdür. Mescidin kuzeyinde dört ahşap direklerle ayrılan revaklı son cemaat mahalli bulunmaktadır. Son cemaat bölümünün kuzeydoğusunda ise minaresi bulunmaktadır. Son cemaat mahalli sundurma ile kapatılırken Mescid sonradan kurşunla kaplanan kubbe ile örtülüdür. Minaresi ise gövdesi köşelerde üçgen ve aralarda yarım daire formlu olmak üzere yivli olarak tasarlanmıştır. Tek şerefeli olan minarenin pabuç bölümü kare formludur, petek ise silindirik formludur.⁴⁵ Mescid hafif sivri kemerli nişler ile hareketlendirilerek, dikdörtgen formlu pencereler ile aydınlatılmıştır.

Karaarslan Mescidi: Kare planlı ve üzeri kubbe ile örtülü harim bölümü ile giriş kısmından oluşmaktadır. Kubbe sonraki onarımlarda kurşunla kaplanmıştır. Yapının batıdaki girişi sundurma ile kapatılmıştır. Yapıyı dikdörtgen form içerisindeki hafif sivri kemerli pencereler aydınlatmaktadır. Mescid yol seviyesi altında kalmıştır.

Karatay Mescidi, Celaledin Karatay'ın kardeşi Kemâlettin Rumtaş'a ait olduğu bilinmektedir.⁴⁶ Mescid, kare planlı ve üzeri kubbe ile örtülü harim bölümü ile son cemaat mahallinden oluşmaktadır. Kubbeye geçiş Türk üçgenleri ile sağlanmıştır. Son cemaat mahalli kuzeyde iki bölüm halinde bulunmaktadır. Sonradan kırma çatı ile kapatılan bu bölüm giriş kapısı, açıklık ve pencerelerle hareketlendirilmiştir. Yapıda küçüklü büyüklü hafif sivri kemerli dikdörtgen formlu pencereler ve tepe pencereleri ile aydınlatma sağlanmıştır.

Sakahane (Hızır İlyas) Mescidi: Yanında, Hızır İlyas adında birisinin türbesinin bulunduğu bilinen yapının günümüzde olmadığı anlaşılmaktadır. Aynı adla anılan bu Mescid, kare planlı ve tek kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçiş Türk üçgeni ile sağlanarak kubbe sonradan kurşunla kaplanmıştır. Yapıyı didkörtgen formlu pencereler aydınlatmaktadır. Kot seviyesi altında kalan Mescidin girişi batıdan sağlanmaktadır.

Sırçalı Mescid: Kare planlı ve üzeri kubbe ile örtülü harim bölümü ile giriş bölümünden oluşmaktadır. Mescidin doğusunda üç bölümlü eyvan tarzında son cemaat mahalli yer almaktadır. Ayrıca yapının

⁴⁴ Boran, a.g.m., s. 270.

⁴⁵ Boran, a.g.m., s. 316.

⁴⁶ Konya Büyükşehir Belediyesi, a.g.e., s. 168.

kuzeydoğusunda tek şerefeli minaresi yükselmektedir.⁴⁷ Yapıyı hafif sivri kemerli pencereler aydınlatmaktadır.

Şeker Furuş Mescidi: Yine Selçuklu Mescidlerinin genel planında yapılmış olup harim kare planlı ve tek kubbe ile örtülüdür. Mescidin girişi sonradan rüzgârlık ile kapatılmıştır. Mescidin cepheleri hafif sivri kemerli giriş kapısı, yuvarlak kemerli ve dikdörtgen formlu pencereler ile yuvarlak kemerli nişler ile hareketlendirilmiştir. Mescid içerisine mahfil bölümü eklenmiştir.

Taş Mescid: Abdullah oğlu Hacı Ferruh tarafından yapılan, dikdörtgen planlı olan yapının, harimi kare planlı ve kubbe ile örtülü olup kapalı olan son cemaat mahalli ise tonoz örtülüdür. Mescidin girişi taç kapı şeklinde düzenlenmiştir. Mescid kot seviyesi yolun altında kalmıştır. Mescidin kubbesi sonraki onarımlarda yenilenmiştir, kubbeye geçişi ise tromplarla sağlanmıştır (Resim 21-22).

Tercüman Mescidi: Kare planlı tek kubbeli Mescidin kubbeye geçişi tromplarla sağlanmıştır. Sonradan kurşunla kaplanan kubbe onarım geçirmiştir. Mescidin girişi sundurma ile kapatılarak cepheler, altta kare formlu niş içerisindeki yuvarlak kemerli küçük pencere ve üstte yuvarlak kemerli pencereler ile hareketlendirilmiştir. Yapının girişi doğudan sağlanmaktadır.

Zenbûrî Mescidi: Kare planlı tek kubbe örtülü yapılar arasındadır. Yapının girişi kuzeyde olup kuzey cephede sonradan eklenen rüzgârlık bölümü eklenmiştir. Yapının silindirik formlu minaresi ise kuzeybatı köşede yükselmektedir. Mescidi yuvarlak kemerli pencereler aydınlatmaktadır.

Zevle Sultan Mescidi: Kare planlı tek kubbe örtülüdür. Mescidin yan tarafında Zevle Sultan Türbesi yer almaktadır. Mescidin kubbesi sonradan yenilenerek kurşunla kaplanmıştır. Yapının girişi kuzeybatıda olup, cephelerde dikdörtgen formlu pencereler yer alır.

Tahir ile Zühre Mescidi: Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından yaptırılan eser, kare planlı tek kubbe ile örtülü olup, türbe ve son cemaat bölümünden oluşmaktadır. Yapının giriş cephesi sivri kemerli pencereler ve giriş kapısı ile hareketlendirilmiştir. Giriş sonradan sundurma ile kapatılmıştır.

⁴⁷ M. E. Başar, "Konya'daki Selçuklu Minareleri", İpek Yolu Konya I, Konya, 1998, s. 307-324.

Yapıların malzeme özellikleri

Mescidler genel olarak taş ve tuğladan yapılmışlardır. Genelde taş malzeme beden duvarlarında kullanılırken, tuğla malzeme kubbede kullanılmıştır. Fakat moloz taş, kesme taş kullanılan yapılarda vardır. Yer yer mermer malzeme de kullanılmıştır. Son cemaat mahallinde genellikle taşıyıcılarda ve üst örtüde, beden duvarlarında ise hatıllarda, mihrap, minber, mahfil katında, pencere ve kapılarda ahşap malzemeler yer yer karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca özellikle kitabelerde, kapı ve pencereler ile mihraplarda da mermer malzeme ile de karşılaşmaktayız. Süslemede ise çini ve alçı malzeme kullanıldığı görülmektedir. Bu yapılar genellikle yığma tekniğinde yapılmış olup, kubbeleri sonradan birçoğunun kubbeleri sonradan kurşunla kaplanmış. Ayrıca sonradan yapılan onarımlarda yer yer betonarme malzemelerde görülmektedir.

Yapıların süsleme özellikleri

Taş Mescid: Selçuklu dönemi taş işçiliğinin en güzel örnekleri arasında yer almaktadır. Mescidin taç kapısı mukarnas kavsarası, yarıdaki mihrabiyeler, zikzaklı ve yıldız ve altıgenlerden oluşan geometrik süslemeli bordürleri ile ibadete gelen insanları kapıda bu görsel güzellikle karşılayan bir yapıyla karşılaşırız. Bu kapının üzerinde kitabesi mevcuttur. Son cemaat mahallinden harime geçişte yer alan görkemli taş işçilikli geometrik süslemeli bir kapı mevcuttur. Mescidin en dikkat çeken bölümlerinden birisi de taş mihrabıdır. Mihrabın farklı bir özelliği iç içe geçmiş iki mihraptan oluşmasıdır. Mukarnas kavsaralı bu mihrapların sekizgen, dairesel, baklava dilimli geometrik bordürlerle süslemeli köşeliklerin de kabartmalı zarif bir örnektir.

Erdemşah Mescidi: Giriş kapısının üzerinde inşa kitabesi yer almaktadır. Ayrıca sivri kemerli giriş kapısının özellikle sol tarafındaki firuze renkli bitkisel süslemeli çini kalıntılardan bir zamanlar kapı etrafında çini süslemelerin giriş kapısını süslemekte olduğu anlaşılmaktadır. Kapı ve pencere açıklıklarının kemerlerindeki tuğla kemer formu yapının cephesine hareketlilik getirmiştir. Asli halinde çini süslemeli olan mihrap günümüzde ahşaptır.

Şeker Furuş Mescidi: Mescidin inşa ve tamir kitabeleri bulunmaktadır. Batı giriş kapısı üzerinde yer alan dört satırlık kitabe etrafında da geometrik çini süslemeler bulunmaktadır. Kuzeydeki iki devşirme paye üzerine oturan hafif sivri kemerli tuğla örgülü kapının üzerinde firuze ve patlıcan mor renginde sekizgen, kare, dörtgen ve dikkörtgen süslemeli çini mozaik süslemeler giriş kapısını hareketlendirmiştir. Ya-

pının içerisindeki kubbeye geçişteki tromplar ve kubbe başlangıç yerindeki pencere açıklıkları içeriye hareketlendirmiştir. Yarım daire formu mihrap ise kible duvarı ortasında yer almaktadır.

Hoca Ahmet Fakih Mescidi: Mescidin batı duvarındaki türbe giriş kapısı ve üzerindeki kitabe dikkat çekmektedir. Kible duvarı ortasında yer alan mihrabı ise mukarnas kavsaralı ve köşelerde silindirik sü-tunceler bulunmaktadır.

Karatay Mescidi: Farklı giriş açıklıklarıyla cephesi hareketlendirilen Mescidin cephesindeki sivri kemerli pencerelerin etrafını saran dikdörtgen formu tuğla süslemeli nişli formlarda cepheyi hareketlendirmektedir. Harim bölümündeki tuğla süslemeli kubbesi ve eskiden çini süslemeli mihrabı da bilinen süsleme özelliklerinde arasında yer alırken günümüzde mihrap yenilenmiştir.

Abdülaziz Mescidi: Sade olan Mescidin tuğla kubbesi, kubbeye geçiş tromplar ve alçı mihrabı Mescidi hareketlendiren sade süslemeli bölümlerdir.

Abdülmü'min Mescidi: Giriş kapısı üzerindeki mermer kitabe bordürleri ise çiniden yapılarak uzunca iki satırlık bir kitabe formu oluşturulmuştur. Pandantiflerle geçilen kubbesi ve sonradan yenilenen mermer yarım daire formu mihrabı da harimde dikkat çeken süslemeli bölümlerdir. Kubbe de farklı olarak tuğla basamaklar dikkat çekmektedir.

Aksinne Mescidi: Mescidin cephesi sade olup yer yer tuğla süslemeli pencere kemerleri cepheyi hareketlendirir. Harimde kible duvarı ortasında yer alan mihrabın alçı süslemeleri onarım esnasında ortaya çıkmıştır. Mihrabı geometrik süslemeli bordürler çevrelemektedir. Ayrıca harim kubbesinin tuğla süslemeleri ve kubbe başlangıç yerdeki sivri kemerli pencerelerin köseliklerinde firuze ve patlıcan mor renginde çini süslemeler fark edilmektedir.

Bulgur Dede Mescidi: Yapının son cemaat mahallindeki eski eyvan tarzında girişi ve cephelerdeki iki katlı pencereler ile üst pencerelerin üzerindeki nişlerin arasında yer alan çini süslemeler cepheyi hareketlendirmiştir. Ayrıca yapının içerisindeki beden duvarlarını çevreleyen çini süslemeler ile mihrabındaki çarkıfelek ve geometrik süslemeli çini mozaik süslemeler ile kubbedeki tuğladan türk üçgenleri harimde dikkat çeken süsleme özellikleridir.

Cemal Ali Dede Mescidi: Mescidin tuğladan süslemeli kubbesi, istiflendirilmiştir. Yan tarafta yer alan türbenin eyvan tarzında düzenlenmesi ve cephesinin iç içe geçmiş sivri kemerler ile köşeliklerin de ve

yanlardaki bordürlerde yer alan çini mozaik süslemeler geometrik formda tasarlanarak cepheye anıtsal bir görüntü verilmiştir.

Hoca Hasan Mescidi: Son cemaat mahallinin ortasında yer alan sivri kemerli tuğladan üç dilimli kemerli olarak tasarlanmış mihrabiye üzerinde yer yer tuğla ve çini süslemeli dikdörtgen ve baklava dilimli süslemeler yer almaktadır. Yapının minaresinin gövdesindeki hareketlilik yarım daire ve üçgen olarak sağlanmıştır. Ayrıca şerefe altındaki mukarnas süslemeler ve çini bilezik minareye farklılık getirmiştir. Harimdeki iç içe geçmiş iki mihrap uygulaması da yine karşımıza çıkmaktadır. Mukarnas süslemeli kavsaralar ve yanlardaki sütunceler de süsleme özelliklerindedir.

Tahir ile Zühre Mescidi: Cephedeki dikdörtgen form içerisindeki sivri kemerli pencere köşeliklerin de yer alan çarkıfelek süslemeli çini mozaik süslemeler, giriş kapısı yanlarında kemer köşeliklerinde ve yanlardaki bordür süslemelerindeki geometrik çini süslemeler ile mihrabındaki firuze ve patlıcan moru çiniler ile Selçuklu dönemi çini süslemenin sonsuzluğunun Mescidlerde sık sık karşımıza çıktığını fark ettirmektedir.

Beyhekim Mescidi: Mescidin kapı ve pencere kanatları bitkisel ve geometrik süslemeli olup günümüzde Taş ve Ahşap Eserleri Müzesi'nde sergilenmektedir.⁴⁸ Giriş cephesindeki pencere üzerindeki nar motifi de dikkat çeken süsleme motiflerindedir. Çini mozaik süslemeli mihrabı ise Berlin Staatliche Museum'da sergilenmektedir. Mescidin kubbesinde tuğla süslemeler ve ortasındaki çini süsleme detayları yapıya zenginlik katmaktadır.

Başarebey (Ferhuniye) Mescidi: Yapının mermer söveli kapısı ve mukarnas dolgulu tromplar ve tuğla kubbesi de yapıya hareketlilik getirmiştir.

Halka Beğüş Mescidi: Yapının kubbesindeki tuğla çıkıntılar ve kubbeye geçiş elemanlarının dışarıya çıkıntı oluşturması yapıda ilginç bir görüntü oluşturmuştur.

Karaarslan Mescidi: Yapının kubbe kasnağı ile sivri kemerli pencereleri içine alan dikdörtgen formlu nişler ve tuğla süslemeli kemerler yapının cephesini hareketlendirmektedir. Harimdeki alçı ve çiniden yapılan mihrabı mukarnas kavsaralı olup, firuze ve patlıcan moru altıgen, üçgen, dikdörtgen bordürler ile kare çini levhalar bitkisel ve geometrik süslemeli olarak tasarlanmıştır.

⁴⁸ Y. Erdemir, İnce Minareli Taş ve Ahşap Eserler Müzesi, Konya, 2009, s. 11-155.

Sakahane (Hızır İlyas) Mescidi: Yapının tuğla örgülü kubbesi ve alçı süslemeli mihrabı süsleme detaylarındandır.

Sırçalı Mescid: Yapının üçlü kemer açıklığı cepheyi hareketlendirirken kemerlerdeki çini mozaik süslemeler ile hat yazıları girişte bizleri mükemmel bir işçilikle karşılaşmamızı sağlamaktadır. Son cemaat mahallindeki pencere köşeliklerindeki firuze ve patlıcan moru çini mozaik süsleme detayları da dikkate değer örnekler arasındadır. Mescidin istiflenmiş tuğla kubbesi ve ortasındaki çini süsleme dairesel detay süslemeleri ile mihrabında hiç boş yer bırakılmadan yapılan çini süslemeleri hem geometrik bitkisel hem de yazı süslemesi ile en dikkat çeken bölümdür. Selçuklu dönemi çini süslemesinin sınır aştığı örnekler arasında yer alan bu Mescid adını da çini süslemelerinden aldığı muhtemeldir.

Tercüman Mescidi: Kubbeye geçişte kullanılan sivri tromplar ile cephelerdeki pencere kemerlerindeki tuğla süslemeler yapıda hareketlilik sağlamıştır.

Zenburi Mescidi: Yapının özellikle minaresindeki tuğla süsleme detayları ile firuze renkli çinileri en naif süsleme özelliklerindedir.

Zevle Sultan Mescidi: Giriş kapısı üzerindeki kitabesi dışında sade olan yapının mihrap ve minberi yenilenmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç

XIII. yüzyılda Konya dünyanın sayılı şehirlerinden biri haline gelmiş ve çevresindeki şehir ve ülkeleri de etkilemiştir. Bu zengin ilim ve sanat merkezinin oluşmasında Anadolu Selçuklu Sultanlarının önemli bir yeri vardır. I. Alâeddin Keykûbad (1220-1237) zamanı ilim, sanat ve mîmârî açıdan devletin klasik dönemini yaşadığı çağ olmuştur. Anadolu Selçukluları Sultanları, ilim ve âlimlere büyük önem vermişlerdir. Medreselerde eğitim öğretim ücretsiz verilmiştir. Alâeddin Keykûbad ilim ve sanat adamlarına çok cömert davranmıştır. Bu dönem Selçuklu devletinin topraklarının en geniş ve en güçlü olduğu dönemi yaşamıştır. Selçuklu başkentinde Sultan Alâeddin Keykûbad'ın yaptırdığı ticarî, dinî, askerî, sosyal ve sağlık kurumları ile Konya ortaçağın en mamur şehirlerinden birisi haline gelmiştir.

Selçukluların medeniyet tarihinde en dikkat çeken yönleri ve de hizmetleri, İslâm dünyasının her tarafını cami, medrese, kütüphane, tıp mektebi, hastane, imâret, zâviye ve kervansaraylarla doldurarak, bu müesseselere büyük vakıflar yapmaları idi. Kapalı kent modellerinden biri

olan Konya, surlarla çevrili iç kalesi olan şehirlerarasında yer almaktadır. İç Kale'de yer alan Ulu Camii, Selçuklu Başkenti Konya'da yapılan önemli bir Selçuklu eseridir.

İslâm şehirlerinin genel özelliklerinden olan cami, pazar ve hamam kurgusunu birçok yerde görmekteyiz. Camilerin yanında ise Pazar yerleri, hanlar, hamam, türbeler gibi yapılar yer almıştır. Bu özelliklerin tamamını Konya şehir dokusunun nüvesini oluşturmaktadır.

En güzel çağını XIII-XIV. yüzyılları arasında yaşayan Konya'da sanat bakımından yüksek ehemmiyete sahip yapılardan dinî yapılar camiler ve türbeler o dönemin en güzel ve başta gelen örnekleri arasında gelmektedir. Yine Selçuklu dönemi taş ve çini mihrapları da İslâm ülkesinde görülmeyen değişik tarz da yapılmış örnekleri de mevcuttur.

Selçuklular devrinden kalan en eski yapı Konya'da aynı isimdeki tepe üzerinde bulunan Alâeddin (Ulu) Camii'dir. Alâeddin Camii, tarihi erken dönemlere kadar inen Alâeddin Tepesi üzerinde kurulmuştur. Adeta bir kale gibi, savunma duvarını andıran avlu duvarları ile İslâm yapılarının Anadolu Selçuklu döneminin en güzel örnekleri arasında yer almaktadır. Mermer mihrabı etrafındaki geometrik, bitkisel ve yazılı süslemeleri ile çini mozaik tekniğinde firuze ve patlıcan moru renginde çinilerle camiin en güzel bölümleri arasında yer almaktadır. Ahşap minber ise Anadolu'daki en eski minberlerden olup kendisinden sonrakilere örnek teşkil ettiği bilinmektedir. Ayrıca ahşap işçiliği ile önemli bir eserdir. Abanozdan 1155 tarihli minber, ilk camiden kalmış olup, Ahlâtlı Mengi Berti adlı usta tarafından yapılmıştır. Alâeddin Camii'nin yapı ustası Suriye kökenli ve Şamlı olan Muhammed bin Havlan olarak bilinmektedir. Alâeddin Camii hem mimarının güney kökenli olması hem de Selçuklu mîmârîsinin Arap üslubundan etkilenecek şekilde yapılması çok sütnunlu olmasından anlaşılmaktadır.

Larende Camii olarak da bilinen Sahip Ata Camii, Selçuklu Veziri Fahrettin Ali Sahip Ata tarafından 1283 yılında yaptırılmış olup, mimarı Abdullahoğlu Kelük olup, Selçuklu döneminin o dönemlerdeki adeta yapı ihtişamının en güzel örnekleri arasında yer almaktadır.

Yedi yüz yılı aşkın süreden beri dervişin damağına tat; aşkın derdine ilaç; ariflere Sertaç; hattatlara meşk; resamlara renk; musik-i şinaslara ilham; daha nicelerine daha nice şevk, zevk ve destur veren Mevlânâ Hazretlerinin 1273 yılında vefatıyla Selçuklu Sarayı'nın Gül Bahçesi'ne defnedilerek Mevlânâ Külliyesi'nin ilk temelleri atılmıştır. İçerisinde Osmanlı döneminde yapılan Mescid de Selçuklu dönemi Mescid plan tipolojisinde yapılmıştır.

Yedi asır önce Anadolu'nun başkenti Konya'da yanan bir ilim ve irfan meş'alesi olan Şeyh Sadreddin-i Konevî'nin bir zamanlar mamure halinde olan türbe ve Camii yanında bir de kendisinin ve devrinin ünlü eserlerinden oluşan zengin ve çok kıymetli kütüphanesi, İslâm âleminin ilim çevrelerinde de tanınmıştır.

İplikçi Camii erken dönem Selçuklu camilerinden olup, 1201 yılında Selçuklu Veziri Şemsettin Altunapa tarafından yaptırılmıştır. Günümüzde yıkılmış olan ama varlığı bilinen Altunapa Medresesinde, Mevlânâ ile babasının burada eğitim vermesi dolayısı ile de önemli medreseler arasında yer almaktadır. Camii ise önemli Selçuklu eserleri arasında yer almakla beraber, İslâmî dönem cami plan tipolojisine benzer şekilde olup, günümüz mihrabı altında yer alan çini mihrabı ile dikkat çeken örnekler arasındadır.

Selçuklu dönemi Mescidleri, hem başkent Konya'daki plan tipolojileri hem de özgün örnekleri ile farklı bir kategoride değerlendirilmektedir. Özellikle kare planlı harim bölümü olan tek kubbeli Mescidler genel plan şemasını oluşturmakta olup, Beylikler dönemi etkisiyle son cemaat mahallinin de yaygınlaştığı örneklerle karşılaşmaktayız. Örnekler arasında son cemaat mahallinin kapalı olduğu ve tonoz ile örtülü olanları dışında, düz örtü olanı ve de revak şeklinde olanları da bilinmektedir. Mescidlerin beden duvarları genellikle taş, kubbeleri ise tuğla malzemeden inşa edilmişlerdir. Bazı Mescidlerin minareleri de bulunmakla beraber, minarelerde çini süslemelerin de yer aldığı örnekler çoktur. Özellikle çini mozaik mihrapları ile Anadolu Selçuklu döneminin en güzel örneklerini teşkil etmektedirler. Tuğla, taş ve ahşap işçilikleri ile de adeta Selçuklu dönemi sanatının zirvesine ulaşılacak hedeflenmiştir.

Selçuklu Mescidleri tek kubbeli olarak dikkat çekerken, çoğunun önünde düz çatılı veya tonozlu giriş yerleri bulunmaktadır. Ki bunlar XIV. yüzyılda camilerde görmeye başlayacağımız son cemaat yerlerinin öncüleri olmuştur. Konya'da Taş Mescid ve Sırçalı Mescid bunların en karakteristik örnekleri olarak gösterilir. Ayrıca kubbeye geçiş problemleri de ele alınarak, son cemaat yeri ile tek kubbeli ilk Osmanlı dönemi camilerinin başlangıcını hazırlamıştır. Taş Mescid; Selçuklu dönemi taş işçiliğinin en güzel örnekleri arasında yer almaktadır. Sırçalı Mescid ise yapının üçlü kemer açıklığı cepheyi hareketlendirirken kemerlerdeki çini mozaik süslemeler ile hat yazıları girişte bizleri mükemmel bir işçilikle karşılaşmamızı sağlamaktadır. Eşrefoğlu Camii ahşap ve çini süsle-

meleriyle de dönemin en zengin süsleme kompozisyonları ve de en erken ahşap direkli Cami örnekleri arasında yer alması ile Konya'nın başkent ihtişamını artırmıştır.

Başkent Konya'da yer alan birçok Selçuklu dönemi önemli eserleri arasında yer alan cami ve mescidlerin günümüze ulaşmaları ele alınarak genel durumları değerlendirilmiştir. Fakat bir zamanların Selçuklu başkenti Konya'da Selçuklu dokusunu daha da canlandırmak için bu cami ve mescidlere sahip çıkarak, bir dönem sultanların önem verdiği ilim ve kültüre layık olmak umuduyla.

KAYNAKLAR

AKOK, M., "Konya'da Alâeddin Köşkü, Selçuk Saray ve Köşkleri", *Türk Etnografya Dergisi*, Sayı: XI, Ankara, 1968.

_____, "Konya'da Sırçalı Medresenin Rölöve ve Mîmârîsi", *Türk Arkeoloji Dergisi*, Sayı: XVIII/1, Ankara, 1969.

_____, "Konya'da Karatay Medresesi Rölöve ve Mîmârîsi", *Türk Arkeoloji Dergisi*, Sayı: XVIII/2, Ankara, 1969.

_____, "Konya'da Sahib Ata Hanikâh, Camii'nin Rölöve ve Mîmârîsi", *Türk Arkeoloji Dergisi*, Sayı: XIX/2, Ankara, 1970.

Akşehir Belediyesi, *Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri*, Akşehir, 2012.

AKYURT, Y., "Beyşehir Kitabeleri ve Eşrefoğlu Camii ve Türbesi", *Türk Tarih Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, Sayı: IV, İstanbul, 1940.

ARIK, M.O., "Kubadabad Sarayı-III. Tarihi Anıtlarımızın Korunması İçin Gerekli Görüşler", *Önasya*, Sayı:40, Ankara, 1968.

ASLANAPA, O., "Anadolu Selçuklu Sanatı", *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildirileri I*, (11-13 Ekim 2000), Selçuk Üniversitesi Selçuk Araştırmaları Merkezi Yayını, Konya, 2001.

_____, *Turkish Art and Architecture*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004.

_____, *Türk ve İslâm Sanatı*, İnkılâp ve Aka, İstanbul, 1982.

BAKIRER, Ö., *Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları*, Atatürk Kültür, Dil Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, VI. Dizi Sayı:17, Ankara, 2000.

BAŞAR, E., "The Stair System Used In Anatolian Minarets Of XII-XIII. Centuries", *I. Uluslar Arası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi- Bildiriler I* (11-13 Ekim 2000), Selçuk Üniversitesi Selçuk Araştırmaları Merkezi Yayını, Konya, 2001.

_____, "Konya'daki Selçuklu Minareleri", *İpek Yolu Konya I*, Konya, 1998, s. 307-324.

BAYBURTLUOĞLU, Z., *Anadolu Selçuklu Dönemi Sanatçıları*, Erzurum, 1988.

_____, "Konya Alâeddin Camii'nin Tanımı, İnşasında Çalışan Ustalar ve Türk Sanatı Bakımından Önemi", *13. Vakıf Haftası Kitabı*, Ankara, 1996.

BAYKARA, T., *Türkiye Selçukluları Devrinde Konya*, Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Konya, 1998.

BORAN, A., *Anadolu'daki İç Kale Camii ve Mescidleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.

_____, "XIII Yüzyıl Selçuklu Başkenti Konya'da Sanat", *II. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyet Sempozyumu*, 4, Konya, 2013.

_____, "Meram'daki Camii ve Mescidler", *Yeşilin ve Medeniyetin Köprüsü Meram Kitabı*, C:1, Konya, 2014.

_____, "İlgin'daki Kültür Varlıklarının Durumu", *I. Ulusal İlgin Sempozyumu*, Ankara, 2012.

_____, *İlgin Kültür Envanteri*, İlgin Belediyesi Kültür Yayınları, Konya, 2013.

ÇAYCI, A., *Eşrefoğlu Beyliğinin Mîmârî Eserleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2008.

DEĞERLİ, A., *Seydişehir (Fiziki ve Sosyo-Ekonomik Yapı- 1305-1920)*, Seydişehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2013.

DOĞAN (ŞAMAN), N., "Konya Sadreddin Konevî Camii, Mihrap Süslemesi", *Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar Güner İnâl'a Armağan*, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1993.

_____, "Konya Sahip Ata Camii, Mihrap Süslemesi", *Sanatsal Mozaik*, Sayı: 18, İstanbul, 1997.

DURAN, R., *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitabeleri (İnşa ve Ta'mir)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.

EFE, İ., *Eşrefoğlu Camii ve Külliyesi*, Dokuz Yayınları, Beyşehir, 2013.

ERDEMİR, Y., *İnce Minareli Taş ve Ahşap Eserler Müzesi*, Konya, 2009.

_____, *Alâeddin Camii ve Türbeleri*, Konya, 2009.

EVLİYA ÇELEBİ, *Seyahatnâme*, Üçdal, Cilt:3, İstanbul, 1986.

EYİCE, S., "Alâeddin Cami", *DİA*, Cilt: II, İstanbul, 1989.

GOODWIN, G., "Konya Monuments", *Encyclopaedia of İslâm*, Leiden, 1980.

HUART, C., *Mevlevîler Beldesi Konya*, (Çev. Nezhiz Uzel), Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul, 1978.

İBN-İ BİBİ, *Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi*, (Çev. M. Nuri Gençosman), Ankara, 1941.

KARAMAĞARALI, H., "Mevlânâ'nın Türbesi", *Türk Etnoğrafya Dergisi*, Sayı: VII-VIII, Ankara, 1966.

_____, "Sahip Ata Camii'nin Restitüsyonu Hakkında Bir Deneme", *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, Sayı:3, Ankara, 1982.

_____, "Konya Ulu Camii", *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, Sayı: 4, Ankara, 1982.

KARPUZ, H., "Konya Alâeddin Camii ve Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nda Alınan Kararlar ve Neticeleri", *13. Vakıf Haftası Kitabı*, Ankara.

_____, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Konya*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2009.

KATOĞLU, M., "13. Yüzyıl Konya'sında Bir Cami Grubunun Plân Tipi ve Son Cemaat Yeri", *Türk Etnoğrafya Dergisi*, Sayı: IX (1966), Ankara, 1967.

_____, "XIII. Yüzyıl Anadolu Türk Mîmârîsinde Külliye", *Belleten*, C.XXXI, Sayı: 123, Ankara, 1967.

KOLAS, H.C., *Gez Dünya'yı Gör Konya'yı*, Konya, 1995.

Konya Büyükşehir Belediyesi (KUDEB), *Konya İl Merkezi Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri*, Konya, 2010.

KONYALI, İ.H., *Abideleri ve Kitabeleriyle Beyşehir Tarihi*, Erzurum, 1991.

_____, *Abideleri ve Kitabeleriyle Konya Tarihi*, Memleket, Konya, 2007.

KURAN, A., *Anadolu Medreseleri*, C: 1, Ankara, 1969.

KÜÇÜKDAĞ, Y. - ARABACI, C., *Selçuklular ve Konya*, Konya, 1994.

KÜÇÜKDAĞ, Y.-ERDEMİR, Y.- ŞAHİN, B., *Karatay (Tarih-Kültür-Sanat)*, Karatay Belediyesi Kültür Yayınları, Konya, 2012.

LÖYTVED, J.H., *Konia Inschriften der Seldschukischen Bauten*, Berlin, 1907.

MÜLAYİM, S., *Anadolu Türk Mîmârîsinde Geometrik Süslemeler, Selçuklular Çağı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982.

ORAL, M.Z., "Konya'da Alâeddin Camii ve Türbeleri Yapılar-Kitabeler", *Yıllık Araştırmalar Dergisi*, Sayı: I, Ankara, 1957.

_____, "Konya'da Alâeddin Camii ve Türbeleri", *A. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C:V/1-4, Ankara, 1956.

ÖNDER, Mehmet, *Mevlânâ Şehri Konya*, Ankara, 1971.

_____, "Tarih Boyunca Konya Sarayları", *Konya*, Sayı: 129-130, Konya, 1949.

_____, *Konya Rehberi*, İstanbul, 1970.

_____, "Konya Kal'ası ve Figürlü Eserleri", *VI. Türk Tarih Kongresi (Ankara 20-26 Ekim 1961) Kongreye Sunulan Bildiriler*, Ankara.

ÖNGE, M., "Alâeddin Keykûbad Dönemi İmar Faaliyetlerinden Konya Şehir Surları Hakkında Karşılaştırmalı ve Sayısal Değerlendirmeler", *I. Alâeddin Keykûbad ve Dönemi Sempozyumu Bildirileri*, Konya, 2010.

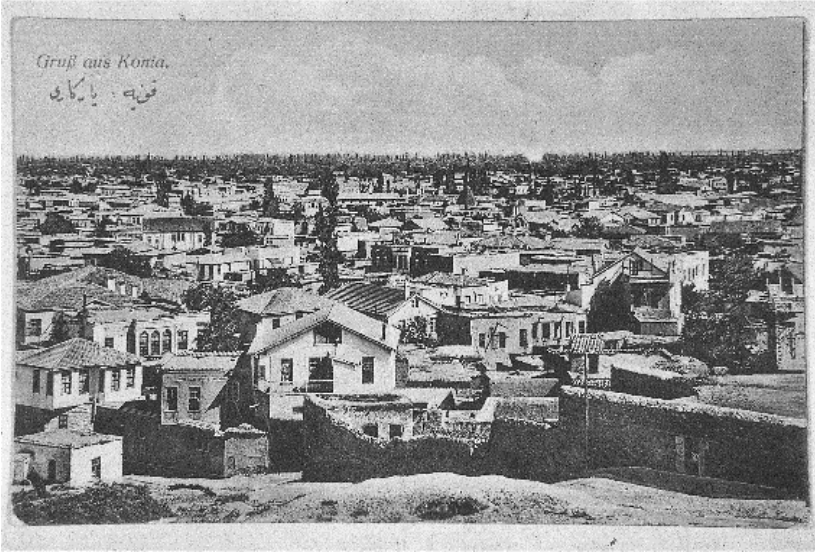
ÖNGE, Y., *Anadolu'da XII-XIII. Yüzyıl Türk Hamamları*, Ankara, 1995.

_____, "Konya'da Beyhekim Mescidi", *Önasya*, Sayı: 29, Ankara, 1968.

_____, "Alâeddin Keykûbad Döneminde Konya'da İnşa Edilmiş Mimarlık Eserleri", *SÜ Selçuk Dergisi- Alâeddin Keykûbad Özel Sayısı*, Sayı:3 Konya, 1988, s.49-61.

- ÖZÖNDER, H., *Konya Vakıf Eserleri*, Konya, 1985.
- _____, "Sadreddin Konevî Mamuresinin Mîmârî Teşekkülü", *Selçuk Dergisi*, Sayı:4, Konya, 1989.
- _____, *Konya Velileri*, Konya, 1990.
- RAMSAY, W. M., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, (Çev. Mihri Pektaş), İstanbul, 1961.
- _____, "Iconium", *Encyclopedia Britannica*, Cilt: XII, London, 1910.
- SARRE, F., "Konya Selçuk Sanatı", *II. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Tebliğler (Ankara 20-25 Eylül 1937)*, Ankara, 1943.
- _____, *Konia, Seldschukische Baudenkmäler*, Berlin, 1921.
- _____, *Der Kiosk von Konya*, Berlin, 1936.
- _____, *Küçük Asya Seyahatı -1895 Yazı Selçuklu Sanatı ve Ülkenin Coğrafyası Üzerine Araştırmalar*, (Çev. Dara Çolakoğlu), İstanbul, 1998.
- SOYMAN, F., - TONGUR İ, *Konya Eski Eserler Kılavuzu*, Konya, 1944.
- SÖNMEZ, Z., *Başlangıcından 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk İslâm Mîmârisinde Sanatçılar*, Ankara, 1989.
- TUNCER, O. C., "Konya Sâhib- Ata Hânkahı", *Lale Dergisi*, Sayı:2, İstanbul, 1984.
- _____, "Mimar Kölük ve Kaluyân", *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 19, Vakıflar Genel M Yayınları, Ankara, 1985.
- TURAN, O., *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul, 1993.
- UZLUK, F. N., *Anadolu Selçukluları Tarihi III*, (Anonim), Ankara, 1952.
- UZLUK, Ş., *Konya'nın Selçukiler Zamanı Şehir Mîmârîsi*, Konya, 1935.
- _____, *Selçukilerin Konya Sarayı*, Konya, 1936.
- _____, *Kelûk Bin Abdullah*, Konya, 1935.
- _____, *Konya Abideleri*, Konya, 1939.
- _____, *Mevlânâ'nın Türbesi*, Konya, 1946.
- YASA (AKTAŞ), A., "Konya'nın Anadolu Selçuklu Dönemi Fiziki Yapısı", *VII. Millî Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri (Konya, 2 Nisan-2 Mayıs 1998)*, Konya, 1998.
- YURDAKUL, E., "Konya Alâeddin Camii 1971 Yılı Avlu Kazısında Yeni Buluntular", *Önasya*, Sayı: 69, 1971.
- YURDAYDIN, H., *Nasühü's-Silâhi (Matrakçı) Beyan-ı Menâzil-i Sefer-i İrakeyn-i Sultan Süleyman Han*, Ankara, 1979.

RESİMLER

Resim 1: XX. yüzyıl Başında Konya (Koyunoğlu Müzesi Arşivinden)

Resim 2: Alâeddin Camii'nin Genel Görünümü

Resim 3: Alâeddin Camii'nin Kuzeyden Genel Görünümü

Resim 4: Alâeddin Camii'nin Kuzeyden Görünümü

Resim 5: Alâeddin Camii'nin Güneybatıdan Görünümü

Resim 6: Alâeddin Camii'nin İç Mekânı

Resim 7: Alâeddin Camii'nin Mihrap ve Kubbenin Görünümü

Resim 8: Alâeddin Camii'nin Harim ve Minberin Görünümü

Resim 9: Sahipata Camii'nin Taçkapısı

Resim 10: Sahipata Camii'nin Harim Mekânı

Resim 11: Sahipata Camii'nin Mozaik Çini Mihrabı

Resim 12: Mevlânâ Türbesi

Resim 13: Konevî Camii

Resim 14: Konevî Camii'nin Harim Mekânı

Resim 15: Konevî Camii'nin İç Mekân, Doğu Duvarı

Resim 16: Konevî Camii'nin Mozaik Çini Mihrabı

Resim 17: İplikçi Camii

Resim 18: İplikçi Camii'nin Güney Cephesi

Resim 19: İplikçi Camii'nin Harim Mekânı

Resim 20: Beyhekim Mescidi

Resim 21: Taş Mescid

Resim 22: Taş Mescid Mihrabı